

UNES QUANTES NOTICIES DE FRA ANTONI ESCOFET, MONJO EGREGI DE SANTES CREUS

I. DE QUINA MANERA FRA ESCOFET FOU VICARI GENERAL

Es cosa sabuda que Santes Creus donà a la Congregació Cistercensa dels monestirs de la Corona d'Aragó, establerta als primers anys del segle XVII, un Vicari General eminent en la persona de fra Josep Barberà. La Congregació s'obria pas una mica més per la força dels imperatius autoritaris que no pas pel convenciment i entusiasme dels monjos, sobretot els dels principals monestirs de la Congregació. Llavors, aquesta només era integrada per les comunitats monàstiques cistercenques establertes als antics estats de la monarquia catalano-aragonesa, és a dir, les del Principat, les del regne aragonès, les del regne de València i un sol monestir que hi havia a l'illa de Mallorca. Els monestirs navarresos que havien d'integrar igualment aquesta Congregació quan en fou Vicari General fra Josep Barberà de Santes Creus, encara havien de trigar uns quants anys a entrar-hi.

Contemporani de fra Barberà i successor seu en el càrrec fou fra Joan Salines, igualment monjo de Santes Creus i probablement el Vicari General de més talla que la Congregació tingué en tots els seus temps, al qual càrrec accedí d'una manera tan singularment excepcional, que fou l'únic que l'exercí sense compartir-lo amb la dignitat abacial ni el govern d'una comunitat cistercenca regular en el sentit estricte. Fra Salines fou el gran solidificador de la Congregació naixent, i en això no seguí sinó la trajectòria de fra Barberà, sobtat per una mort prematura, i probablement amb més dedicació, amb més coneixements i amb més profit. Es un fet; bé que el monestir de Santes Creus —com el de Poblet— féu una aferrissada oposició a l'establiment de la Congregació, els monjos santescreuins esdevingueren els suports més arrelats i contundents dels seus primers anys d'afiançament, pel fet d'ésser els primers, sempre difícils.

També a les darreries de la Congregació, el Vicari General més albirable que hi esguardem fou monjo de Santes Creus. Ens referim a fra Antoni Escofet que, en realitat, fou el primer Vicari General no insignit amb la dignitat abacial que li anava anexa, creat després de la malaurada exclaustació del 1835. Aquest fet, que tancà tots els monestirs cistercencs d'homes de tots els regnes i estats espanyols, succeí mentre exercia el càrrec, ja d'una manera extraordinària per la raritat de les circumstàncies político-religioses que hom vivia, el darrer abat del monestir valencià de Valldigna, fra Robert Torregrossa que, d'alguna manera, devia conservar fins a la seva mort, escaiguda pel març de 1840. Cal que diguem que mentre coneixem la trajectòria vicarial de fra Torregrossa des de la seva elecció com a Vicari General de la Congregació l'any 1831 en el capítol celebrat al monestir aragonès de Rueda, no coneixem en absolut cap mena d'acte de govern com a Vicari General des de l'exclaustació fins a la seva mort. No seria gens estrany que no n'hagués exercit cap amb constància.

El 1840 els temps encara estaven molt revolts, però no tots els monjos exclaustats s'avenien a acceptar els fets consumats sense més ni més. Bullia en més d'un d'ells entre cella i cella el deler de la restauració de l'orde suprimit. No és que precisament n'apuntés cap probabilitat, però la possibilitat, tan remota com es vulgui, era una il·lusió alimentada per alguns monjos que la desitjaven i a la qual s'arrapaven amb una fidelitat tan profunda al vot que li havien jurat solemnement, que llur constatació reconforta i esborrona tot d'una. Aquesta fidelitat a l'orde entre els cistercencs catalans —i aquesta constatació no exclou els altres cistercencs, ni vol ésser exclusiva de l'orde de monjos bernats— presenta exemples corprene-dors, alguns d'ells ben coneguts i divulgats. El fet ha produït bibliografia específica, i destacades i destacables referències en obres de projecció més ambiciosa que, en tots dos casos, ens cal no esmentar exhaustivament, tot i que és un esmerç a l'abast. Nosaltres mateixos publicàrem, l'any 1935, la biografia de *Fra Ignasi Carbó i Florensa, fill de la Riba, monjo de Poblet i missioner claretià*, on esmentem la trajectòria d'aquest personatge pel camí difícilíssim de la restauració pobletana en particular i cistercenca en general. Caldrà que ens hi referim concretament.

El P. Carbó veié i visqué el risc que comportava, per al seu orde i per al seu estimat monestir de Poblet mateix, l'esfondrament de

l'estructura regular. A tot arreu, els abats, els priors, els altres monjos que ostentaven càrrecs regulars d'autoritat, anaven morint i desapareixia tota la contextura que podia aguantar la subsistència eficient d'un enllaç canònic i d'un vehicle regular de tants monjos exclaustrats que, malgrat tots els decrets civils i pontificals que s'interferien, no se sentien absolutament desvinculats de l'orde a la qual havien votat fidelitat fins a la mort, i a la qual havien lliurement optat de donar-se i viure. Encara més, l'orde cistercenc comptava, no solament a Catalunya sinó també als altres estats peninsulars de l'antiga Corona d'Aragó i el regne de Navarra, unes quantes cases de religiosos cistercenques; algunes d'aquestes cases o monestirs femenins d'una tradició secular i gloriosa ja llavors, i que afortunadament subsisteixen encara ara en llur majoria i, cal constatar-ho amb goig, amb general prosperitat i vitalitat. Aquest aspecte femení de la subsistència cistercenca, i el reforç que els monjos cistercencs exclaustrats donaren als monestirs de dones, ha estat magistralment tractat pel nostre estimat amic Josep-Joan Piquer i Jover en un llibre important d'informació: *Monjos exclaustrats de Santes Creus i altres abadies de la Corona d'Aragó que influïren en la restauració de l'esperit monàstic dels cenobis de dones, 1815-1881* (Santes Creus 1968), 182 pàgs. Encomiable treball que ens serveix molt en aquestes notes nostres.

El P. Ignasi Carbó, jove monjo pobletà d'una dimensió activa poc comuna pel seu temps, veia i vivia el desballestament que patia l'orde que ell intentava de salvar. Potser la mort del Vicari General Torregrossa hi pesà decididament. El fet de la mort, és clar, però fonamentalment les conseqüències que se'n seguiren. L'estructura monacal restava decapitada: si mancava el superior local regular i els seus substituïts canònics, regulars o consuetudinaris, tot periclitava; la comunitat religiosa, mancada d'aglutinant, es trobava desesmada, desarticulada. Si no hi havia superior major, havia de fallar la continuïtat regular local basada en l'elecció, i la substitució regular o consuetudinària. La subsistència de l'estructura jeràrquica superior major era més important que la local. Així ho entengué fra Carbó. Feia anys que la mort de fra Torregrossa havia deixat desemparat l'orde i els seus monjos, i també, i això era immediatament més imperiós, restaven deseparats els monestirs femenins, almenys en alguns aspectes jurídic-canònics. I havent sabut fra Carbó que d'altres ordes i instituts religiosos tenien llurs superiors, llurs jerar-

quies regulars, llurs estructures més o menys vàlides i vivents a Roma, es decidí d'anar-hi personalment amb el propòsit d'endegar aquest aspecte pel que feia als cistercencs a la nostra terra. No ens entretindrem a dir per peces menudes l'esmerç de fra Carbó en aquest sentit, ni cal solament que repetim allò que en tenim dit al nostre esmentat llibre. El resultat de tot fou que el papa Pius IX, el dia 27 de novembre de 1846, nomenà fra Joan Miarnau, com ell mateix monjo de Poblet, com a Comissari Apostòlic de l'orde cistercenc a Espanya. Això era molt, però no era tot. El Comissari General Apostòlic sembla que només era una mena de representant religiós a Roma, una mena de procurador o delegat que els monjos cistercencs tenien a Roma. Així ho entengué fra Ignasi Carbó, i el 7 de juliol de 1847 aconseguia que el mateix Papa, obligant el comissari Miarnau a residir habitualment a Roma, al monestir o abadia cistercenc de Sant Bernat a les Termes, el facultés per tal de poder proveir de superior i de tota mena de càrrecs i de suplències ordinàries de tot l'orde cistercenc a Espanya, fins que hi tornés la normalitat de la vida regular comunitària. Quinze dies després, fra Miarnau signava el nomenament de Vicari General de la Congregació, és a dir, de superior major de tots els monestirs, monjos i monges dels antics estats de la Corona d'Aragó i del regne de Navarra, en la persona de fra Antoni Escofet, monjo de Santes Creus.

II. QUI ERA FRA ESCOFET

Fra Antoni Escofet, tot i la personalitat extraordinària que cal atribuir-li i el predicament que tingué a l'orde i l'estela que hi deixà, com veurem d'alguna manera, ha estat un personatge gairebé desconegut, per silenciats. El fet és explicable. El nom de fra Escofet no ve relacionat en la llista dreçada pel canonge Gaietà Barraquer a les seves benemèrites obres sobre els ordes religiosos de Catalunya al segle XIX. No en parla, i com que ell no l'anomena, fins ara no l'anomena ningú. El primer esment imprès que potser és possible de formular de fra Escofet, seria la *Biografia de la Rda. Madre Maria de la Esperanza Roca y Roca, abadesa del monasterio de Santa Maria de Valldonzella, y Compendio histórico de este monasterio, por una religiosa del mismo*, que no era altra que dona Gabriela Rogers i Martí, que edità la seva obra el 1935. L'obra esmentada de Piquer,

no caldria dir-ho, també li dedica tota l'atenció requerida. Són moltes les notícies que Piquer divulga sobre Escofet, majoritàriament tretes de la mateixa font de què preferentment ens servim nosaltres i que potser, en aquest aspecte concret, hem apurat més exhaustivament. Aquesta font no és altra que el volum VI de les *Actes de la Congregació Cistercenca*, conservat al monestir de l'Estricta Observança cistercenca de Viaceli, a Cóbreces (Santander), i que poguérem examinar detingudament i treure'n moltes i importants anotacions durant les nostres estades en aquell monestir.

Fra Antoni Escofet havia nascut a la vila del Vendrell, i havia anat a professar a Santes Creus segurament atret per un dels monjos més destacats de l'orde —de tot l'orde universal cistercenc— al seu temps: el gran polemista fra Josep Bassa, també nat al Vendrell. Llavors poca cosa podia creure que l'havia de seguir en la celebritat, encara que per uns altres camins. No sabem exactament quan hi professà; conjecturem que pels volts del 1804 o 1805. Només sabem que aviat hi despuntà. Res no sabem d'anterior a l'any 1818. La primera notícia que en registren les *Actes* —d'on cal considerar procedents les dades del present treball mentre no diguem altrament— sembla que és conseqüència de la visita canònica o regular que efectuà al monestir de Santes Creus el Vicari General de la Congregació fra Bernardo García, abat del monestir navarrès d'Iranzu, on arribà el 10 de novembre de l'esmentat any 1818 i on promulgà el sagrat decret el 22 següent. El dia 15 de desembre, el mateix Vicari General estengué patent de confessor del monestir de monges del Mercadal de Girona a favor de fra Antoni Escofet, monjo de Santes Creus.

El nom del monestir gironí i el del monjo Escofet ja havien d'anar junts per a tota la vida. El monestir femení del Mercadal no era altre que el que, iniciat a Cadins, es traslladà a Girona uns quants segles més tard, on perseverà fins a l'any 1936; com a conseqüència de la guerra, el monestir fou destruït, i actualment la comunitat cistercenca de Cadins —nom que en realitat ha perseverat sempre d'una faisó més o menys genuïna— continua en la seva pràctica monàstica a Salt. El 21 de febrer del 1819, el mateix Vicari General facultava fra Escofet per tal que canònicament pogués imposar l'hàbit de converses del monestir a Narcisa Boada i a Rosa Roig. Semblantment, el 28 de novembre del mateix 1819 era delegat per a donar l'hàbit de novícia d'obediència, i al mateix monestir gironí, a la postulant Paula Salvador. Pel març de 1820 era comissionat per

a rebre la professió de Maria Maura i Roig, novícia d'obediència.

Pràcticament, fra Antoni Escofet, si ja no era a Cadins ans del 1818, com hem dit, de llavors ençà podem dir que no se'n mogué en tota la vida. El 18 de setembre de 1823 hi era confirmat com a confessor de la comunitat pel nou Vicari General que, així mateix, li anà facultant nombroses altres delegacions regulars. Vet-ne ací unes quantes que en tenim d'anotades:

El 18 de setembre de 1823, comissió per a conferir l'hàbit de monges converses a les novícies Escolàstica Planas i Ramona Salvador.

El 29 d'agost de 1824, comissió per a donar l'hàbit de conversa a Maria Maymí, natural de Llambilles.

El 2 de novembre de 1824, comissió per a la vestició d'hàbit a Rosa Callís; en aquest document de concessió es fa constar que, en defecte del monjo confessor del monestir de Cadins, fra Antoni Escofet, pot oficiar i presidir la cerimònia el doctor Josep Callís, canonge de la col·legiata de Girona i, pel que sembla, pròxim parent de la postulant. Més que una substitució optativa, aquesta facilitat és una disjuntiva concessiva, no gens rara, naturalment.

No sabem si fra Antoni Escofet era present a Santes Creus amb motiu de la visita regular que hi practicà el Vicari General de la Congregació fra Jerónimo Pina, abat del monestir aragonès de Rueda, on arribà el 14 de juliol de 1825 i promulgà la carta o decret de visita el 26. Amb el seu secretari fra Domingo Castañer, procedien del monestir de Vallbona de les Monges i del de Poblet. En aquest itinerari de visites ja els trobem a la Saidia de València el 29 d'agost.

El 5 d'agost de 1825, comissió per a rebre la professió de l'esmentada conversa Maria Maymí.

El 12 d'octubre següent, comissió per a la professió de Rosa Callís, ja esmentada, que afegí al seu nom de pila el de Bernarda. Aquesta comissió fou atorgada, com l'altra vegada, disjuntivament amb el canonge doctor Josep Callís, que en aquest document diu que és de Vic, mentre que l'anterior el feia de Girona.

El 10 de gener de 1826, comissió per a imposar l'hàbit de novícia de cor a Anna Barril, natural de Caçà de la Selva, i en aquest i en d'altres documents anteriors i posteriors, fra Escofet és anomenat no solament confessor, sinó director de la comunitat del Mercadal o de Cadins, de Girona.

Cal que anotem ací com en el Definitori de la Congregació, cele-

brat al monestir d'Escarp el dia 25 de juliol de 1826, al qual assistí l'ex-abat i Vicari General fra Josep Bassa, monjo de Santes Creus, s'elaborà la terna de monjos proposats per a abat de Santes Creus, que havia d'ésser elegit capitularment el proper dia 14 de setembre, com era de consuetud. El primer de la terna proposada era fra Antoni Escofet, que no fou elegit, però la proposició indica la consideració en què era tingut aquest monjo.

El 3 de novembre de 1826 era nomenat confessor del monestir de Cadins de Girona el monjo, també de Santes Creus, fra Joan-Nepomucè Pedrolo, probablement suplint l'absència de fra Escofet, perquè ans de vuit dies després, el 12 d'aquell novembre, el Vicari General concedia llicència a fra Escofet per a vestir l'hàbit de novícia de cor a Teresa Barril; llicència atorgada en disjuntiva amb un frare carmelità descalç, el lector fra Francesc Canals, probablement familiar de la postulant.

El dia 4 de maig de 1827 es reuní al monestir cistercenc de la Oliva, a Carcastillo de Navarra, el Definitori per a Catalunya de la Congregació, i en ell fra Antoni Escofet fou enlairat al càrrec de Definidor per Catalunya en el govern superior de la Congregació. Sabem que aquest càrrec li fou adjudicat en absència seva perquè no acudí al Definitori, ni hi havia estat cridat, naturalment. Durant el quadrienni 1826-1830 trobem fra Escofet allunyat de Cadins. Es que havia accedit al càrrec de Vicari General l'abat de Poblet fra Josep Queralt, el qual, com veurem, aprofità fra Escofet per a d'altres comissions més delicades.

III. EL DEFINIDOR PER CATALUNYA

El Vicari General fra Josep Queralt, el dia 30 de desembre de 1827 expedia un decret a favor de fra Antoni Escofet pel qual el nomenava confessor extraordinari de tots els monestirs cistercens femenins subjectats a l'autoritat de la Congregació. Es a dir, que fra Escofet estava autoritzat a confessar les monges de qualsevol monestir sobre el qual el Vicari General exercités autoritat, però d'una manera especial aquesta comissió era conferida a fra Escofet pel que atenyia el monestir de Vallbona de les Monges, en el qual fou confessor extraordinari. En aquest període sembla que fra Escofet residia al seu monestir de Santes Creus.

Efectivament, el dia 2 de gener de 1828 el Vicari General fra Queralt enviava una comunicació a la mare abadessa del monestir de Cadins o del Mercadal de Girona, dona Maria-Clara Quintana, en la qual li donava llicència per a la vestició de l'hàbit de novícia de cor a Anna Isern. En aquesta mateixa ocasió fou comissionat per a presidir l'acte el ja esmentat fra Joan-Nepomucè Pedrolo, de Santes Creus, que el document ens aclareix que era director, llavors, del monestir de Cadins. Coneixem com aquest monjo donava compte de la celebració de l'acte per al qual havia estat comissionat, i que s'havia solemnitzat el 17 de gener, amb una atenta carta adreçada al Vicari General el dia 20. Potser fra Pedrolo no estava gaire bé de salut, perquè en un decret del mateix Vicari General fra Queralt, datat el 12 de gener de 1829, el comissionava per a rebre, al mateix monestir de Cadins, la professió religiosa d'Umbelina Isern que, com veiem i era freqüent, havia canviat de nom en professar; el document manifesta que, en cas que fra Pedrolo no pugui exercitar la comissió encomanada per causa de malaltia, pugui rebre els vots qualsevol altre sacerdot apte, designat per la mare abadessa del monestir.

Era consuetudinari que, en accedir al Vicariat General de la Congregació, l'abat elegit per al càrrec tingués com a secretari de l'organisme superior regular un monjo del seu monestir. En el cas de Josep Queralt, Vicari General, escollí el monjo del seu monestir de Poblet fra Pere Fonoll. Però no era prudent que en passar la visita al propi monestir, en donés fe el secretari que, al capdavant, integrava amb el mateix Vicari General la comunitat monacal. L'abat Queralt practicà la visita regular canònica al monestir de Poblet entre els dies 18 i 25 de setembre de 1829; a la darrera de les dates esmentades fou promulgada la consuetada carta de visita que signà fra Antoni Escofet com a secretari habilitat de la Congregació, naturalment amb tota la força i la validesa del secretari titular.

Acompanyant el Vicari General i exercint l'ofici de secretari, practicà la visita regular als monestirs de Lavaix —del 2 al 8 d'octubre d'aquell esmentat any 1829— i al Patrocini de Tamarit de la Llitera —on havia estat transferit al cèlebre monestir femení de Sant Hilari de Lleida— durant els dies 10 a 15 d'aquell mateix octubre.

Mentrestant, el Vicari General i el secretari habilitat s'anaven acostant a Osca, on estava convocat el Definitori de la Congregació per al vinent dia 2 de novembre, i que s'havia de reunir al Collegi

de Sant Bernat que la Congregació hi mantenia, i on tots els monestirs de la Congregació estaven obligats a enviar alguns dels seus monjos més significats a cursar-hi llurs estudis superiors. El dia esmentat s'iniciaren les tasques del Definitori, del qual fra Escofet formava part en representació dels monestirs catalans. Aquesta fou una reunió de treball molt aprofitada i molt activa. Durà tota una mesada, perquè la sessió de clausura fou el 2 de desembre. Consta que el Definidor català hi intervingué activament, sobretot en el propòsit de reorganitzar aquell Col·legi Superior que sembla que acusava una forta decadència i calia que els estudis hi fossin més eficients. El Definitori prengué diverses providències en aquest sentit, i en promulgà les disposicions oportunes, en totes les quals sabem la intervenció personal, directa i decisiva de fra Escofet.

S'esdevingué que, pel febrer de 1830 s'havia d'elegir nova abadessa del monestir de Cadins. El Vicari General no trobà cap monjo tan assenyaladament indicat com fra Escofet per a presidir aquella elecció, i amb data 7 de febrer de l'any esmentat despatxà lletres dimissòries a fra Escofet, Definidor per Catalunya, per tal que presidís en nom del superior major l'elecció d'abadessa de Cadins.

Pel juliol d'aquell any, concretament el dia 25, es reuní al monestir de Poblet el Definitori de la Congregació, que elaborà les ternes per a les eleccions dels abats celebradores a tots els monestirs el proper dia 14 de setembre. Com és lògic, fra Escofet era present a les reunions definitorials. El dia 31, i amb la seva oposició, es decretà la terna per a l'elecció de l'abat de Santes Creus, el primer lloc de la qual omplia fra Antoni Escofet; el segon, fra Joan-Nepomucè Pedrolo, que ja coneixem, i el tercer, fra Pere Carrera, que sortí elegit.

Per al 12 de març de 1831 fou convocat un Definitori que es reuní al monestir femení de Casbas amb caràcter extraordinari, i al qual assistí fra Escofet per la seva condició de Definidor de la Congregació per a Catalunya. I el dia 1 de maig d'aquell mateix any, al monestir de Rueda, es reuní el Capítol General de la Congregació per a l'elecció dels càrrecs d'aquest alt organisme de l'orde cistercenc. Fou el darrer acte en el qual fra Escofet exercí el seu ofici de Definidor. El Capítol, com era costum, elegí tots els càrrecs nous, i hom no solia reelegir-ne cap. En aquest Capítol, doncs, fra Escofet cessà com a Definidor; llavors fou proposat com a Visitador dels monestirs catalans, i aquesta proposició assolí 13 vots. Però no era una

quantitat majoritària com la que obtingué l'abat de Lavaix, que fou el nou Visitador. Exonerat, fra Escofet tornà a Santes Creus.

IV. L'ESMERÇ AL MONESTIR DE CADINS

A la darrerria de l'any 1832 arribà a Santes Creus un ofici del Vicari General fra Torregrossa, abat de Valldigna, pel qual nomenava confessor de la comunitat de Cadins el nostre fra Antoni Escofet. El despatx vicarial era del 20 de desembre, i cal suposar que el trasllat des del monestir de Santes Creus al de Girona no es féu esperar. Com ja hem manifestat, fra Escofet havia treballat, i amb fruit, molts anys al monestir del Mercadal. Cal creure que ara hi tornava gojós i satisfet.

El mes de febrer de 1833, el Vicari General precisament era a Girona i passava la visita regular al monestir de Cadins. Amb aquesta avinentesa, fra Torregrossa expedí decret comissionant fra Escofet, confessor de la comunitat, perquè quan fos oportuna conferís la professió monàstica a Maria-Juliana Pujol i Castanyer; sabem que aquesta professió es produí el dia 16 d'aquell mes i any per la comunicació que la mare abadessa en passà a l'esmentat Vicari General.

El 15 d'abril de 1833 fra Escofet rebia facultats del mateix Vicari General per a presidir la vestició d'hàbit de religiosa de l'obediència a Caterina Cama i Bufill; en aquesta comissió, el Vicari General hi formulava la dispensa de tres mesos de postulantat que mancaven a l'agraciada per tal de complir l'any reglamentari.

El dia 3 d'octubre de 1833 el Vicari General permeté l'accés a Cadins d'Isabel Salgàs, natural de Segueró i veïna de Lladó, que tenia 31 anys d'edat, amb el dot de dues mil lliures catalanes. Igualment, Ramona Segoví i Canals, de Reus, amb el mateix dot, totes dues com a postulants religioses de cor. Fra Escofet fou comissionat per a imposar-los els hàbits, com succeí el dia 11 de desembre d'aquell mateix any. Fou mudat el nom a les dues postulants, i imposaren el de Maria-Dolors a la primera y el de Maria-Esperança a la segona.

Aquells mateixos mes i any, el dia 22, fra Escofet era facultat per a presidir una altra vestició a Cadins. Es tractava de Josefa Falgàs, que aportà el dot de dues mil cinc-cents lliures catalanes, i que ingressava com a postulant religiosa de cor.

Les entrades de monges a Cadins, com anem veient, eren ben sovintejades, i aquesta afluença de vocacions, d'alguna manera ja coneguda de la primera època de l'estada de fra Escofet en aquell monestir femení, creiem que en part cal que li sigui atribuïda. En aquest temps, el monestir del Mercadal de Girona conegué una època de singular prosperitat vocacional. El 7 de gener de 1834 el Vicari General facultava l'accés al monestir, com a postulant religiosa, de cor, a Josefina Martí i Ramon, de Mataró, de 27 anys d'edat, i commissionava el P. Escofet per tal que, al seu temps, li pogués imposar l'hàbit i rebre la professió. I així mateix consten comissions semblants, totes elles decretades pel Vicari General de la Congregació i totes a favor de fra Escofet, com totes també relacionades amb el monestir del Mercadal o de Cadins.

No estem massa segurs de dreçar una relació completa d'aquestes comissions encomanades pel superior major al nostre monjo. Seran prou a provar l'esmerç d'aquest a favor de la comunitat de Cadins els esments que ens consten i que relacionem seguidament, tots ells referits a vesticions d'hàbit a les postulants i a rebre'n les professions monàstiques: 10 i 26 de febrer, 10 de maig i 23 de juny de 1834.

El dia de Santa Llúcia, 13 de desembre del mateix any 1834, i en virtut de la comissió que li havia conferit el Rdm. Vicari General, sabem que fra Escofet presidí i rebé regularment la professió monàstica de les monges de cor de Cadins, l'Isabel —en religió Maria-Dolors— Falgàs, i de Ramona —en religió Maria-Esperança— Segoví, amb el cerimonial prescrit al ritual cistercenc.

Les coses ja anaven de mal borràs. Aquesta anotació consta en un full interclòs del llibre de les *Actes de la Congregació*, volum VI, que feia d'esborrany i que no fou passat en net i definitivament al llibre pel secretari de la Congregació que n'estava encarregat, i que llavors era fra Francesc Torres, monjo del monestir valencià de Valldigna. Igualment en esborrany o minuta disposada a ésser sentada al llibre esmentat, consta —entre d'altres assentaments que no fan al cas i alguns d'ells ja corresponents a l'any 1835— el que fa referència a la comissió atorgada pel Vicari General a fra Antoni Escofet el dia 28 de desembre de 1834 perquè quan fos oportú presidís i professés segons el ritual cistercenc les postulants de Cadins, totes dues per a monges de cor, Maria del Carme —Josefa, al món— Falgàs i Maria-Josefa Martí.

Les coses anaven, com hem dit, de mal borràs. La irregularitat dels darrers assentaments del llibre d'Actes de la Congregació, i aquestes comissions anticipades amb aquell desacostumat marge d'una futura oportunitat, denuncien ben clarament que l'anticipació era prudent per a garantir l'efectivitat de les comissions i llur oportunitat, i tendents a salvar les possibles i previsibles dificultats que les podien interferir.

Aquestes dificultats es preveien, però no es declaraven. En el mateix llibre d'actes trobem enregistrat un document interessant, no precisament pel que afecta directament fra Escofet o el monestir de Cadins, sinó com a revelador del clima dificultós que no era solament —i ens sembla evident que no cal que ho demostrem— el que el document relaciona. Heus-lo ací, al peu de la lletra (*Actes*, VI, p. 241):

«Circular del Vicario General.

«Día 11 de agosto de 1834. No habiendo acudido los R.R. Definidores —que havien estat convocats a Definitori amb data 28 de juny de 1834— para el día citado en la anterior convocatoria a celebrar el Capítulo de ternas por motivo de estar invadido este Reyno y aun los pueblos vezinos a la Valle y monasterio de Valldigna, de la terrible y asoladora enfermedad del cólera morbo asiático; el R.dmo. señor Vicario General dirigió una circular a cada uno de los SS. Abades de la Congregación para que antes de fenecer sus Abadías nombrassen Piores Presidentes Mayores que rigiesen las Comunidades en la espiritual y temporal, hasta que con facultades competentes pudiese reunirse el Capítulo Definitorio y proceder con arreglo a Bulas pontificias y nuestras leyes; y a los tres Presidentes mayores de los monasterios de Santa Fe, Iranzu y la Real, siguiessen sus destinos.

«De que certifico. Fray Francisco Torres, Secretario de la Congregación».

Certament que el perill del còlera morbo existí, però no és cosa menys certa que aquesta excusa empara d'altres dificultats de mal dir. El llibre d'actes de la Congregació no enregistra d'altres assentaments, i probablement que el transcrit en la circular anterior devia ésser l'acte de govern més remarcable de tot el vicariat general de fra Robert Torregrossa, abat de Valldigna. Potser aquest fou el seu

darrer acte de govern fet en virtut de la seva autoritat, és a dir, extraordinari, no dimanant d'un precepte canònic, regular o simplement consuetudinari.

Els abats del monestir, d'acord amb la circular, nomenaren Priors-presidents ans del 14 de setembre de 1834, data en què ells resignaven l'abadia. A Santes Creus fou designat fra Josep-Maria Ballester, que governà el monestir durant deu mesos amb l'angoixa que ja ha estat divulgada, fins que s'escaigué l'exclaustració de Santes Creus a la darrereria de juliol de 1835.

Diríem que l'exclaustració sobtà fra Antoni Escofet a la seva residència gironina, dirigint espiritualment les monges de Cadins com tan encertadament havia fet i com amb tant d'encert encara havia de fer fins al darrer moment de la seva vida. Ja hem dit que a les llistes dreçades dels monjos exclaustrats de Santes Creus no hi és comprès el nom de fra Antoni Escofet. Hem manifestat ben diàfanament com n'era un dels monjos més benemèrits perquè calgui insistir-hi. Però caldrà que cerquem una explicació a la seva absència nominal de les relacions esmentades. Aquestes relacions foren elaborades tardanament, sempre molt avançada o a punt de cloure's la segona meitat del segle XIX. Els monjos que facilitaren aquesta mena de llistes eren necessàriament joves al temps de l'exclaustració del 1835, i és lògic que, en el nostre cas, s'oblidessin de fra Escofet; és lògic que no se'n recordessin si tenim en compte que de fet, i si no d'abans, el nostre monjo era fora de Santes Creus des de 1818, com hem dit.

Això no lleva que fra Escofet hagi d'ésser considerat, entre els monjos de darrera hora de Santes Creus, el que ha deixat una estela més lluminosa de records, i una trajectòria monacal més remarcable.

V. EL VICARI GENERAL

Ja hem dit com, l'any 1835, exercia el govern superior de la Congregació cistercenca dels monestirs de la Corona d'Aragó i de Navarra fra Robert Torregrossa, abat de Valldigna, al regne de València. Fra Torregrossa havia de cessar regularment en el càrrec de Vicari General aquell mateix any 1835, per tal com havia estat elegit el 1831. Però com que les dificultats invencibles que s'anaven presentant feien que l'elecció regular es vegés empatxada, de fet ostentà

el Vicariat General fins al temps de la seva mort, escaiguda pel març de 1840. Deixem-ho dir, literalment, als testimonis contemporanis (*Actes*, VI, pp. 244-246):

«En el mes de marzo de 1840 murió el Rdm. N. P. Don Roberto Torregrossa, Vicario General de la Congregación Cisterciense de la Corona de Aragón y Navarra; y, por lo tanto, quedó la Congregación sin Gefe; porque también habían muerto todos los que según la ley debían gobernarla cuando muere el Vicario General.

«Atendidas las circunstancias de aquellos tiempos, nadie juzgó oportuno el recurrir a Roma para que el Sumo Pontífice nombrase un Superior. Pero en el año 1846, cuando ya se disfrutaba en España bastante tranquilidad, se suplicó a nuestro Santísimo Padre Pío IX, que actualmente gobierna la Iglesia, se dignase nombrar un General para todos los Cistercienses de España.

«Después de practicadas todas las diligencias y consultas que para tales asuntos son necesarias —ja hem dit com tot aquest joc procesal fou portat pel monjo de Poblet fra Ignasi Carbó i Florensa—, el Sumo Pontífice se dignó nombrar Comisario Apostólico, con las mismas facultades que gozaban los Generales de la Orden, al Rdm. N. P. Don Juan Miarnau, monge de Poblet, con decreto firmado a 22 de noviembre de 1846.

«Atendiendo que en dicho decreto no se hacía mención de que el Rdm. General pudiese nombrar otros superiores, y como por otra parte no sea posible la celebración de Capítulos para elegirlos, se hizo un nuevo recurso a la Sagrada Congregación de Obispos y Regulares pidiendo esta facultad a favor del Rdm. Padre General Comisario Apostólico y la Sagrada Congregación accedió a esta petición. El decreto es del tenor siguiente:

«*Decretum.*

«*Sanctissimus Dominus Noster Pius P. P. IX, consulere cupiens monachis ordinis Cisterciensis Hispanie, ob peculiares illius regni circunstancias, Dominum Joannem Miarnau deputavit in Commisarium Apostolicum monachorum Cisterciensium, qui ad monasteria eiusdem peninsule pertinent, ad nutum et beneplacitum Sancte Sedis, eique tribuit facultates omnes quibus antea superiores generales fruebantur, facta insuper facultate alios superiores citra celebrationem Capitulorum deputandi.*

«*Cum autem prefatus monachus in presens officium Parochi*

exerceat in monasterio Sancti Laurencii, diocesis Sancti Severini, ideoque Sanctitas Sua eidem benigne indulset, ut per sex menses tantum in eodem Parochi officium remanere possit, quo termino prope-
rante, ad Urbem accedere debeat, ubique manere ad munus Com-
misarii Apostolici exercendum alias eius diputatio in Commisarium,
dicto termino elapso, eo ipso cesset. Contrariis quibuscumque non
obstantibus.

«Datum Rome ex Sacra Congregatione Episcoporum et Regula-
rium die 7 mensis iulii anno 1847».

Naturalment, en virtut d'aquest decret pontifici, fra Miarnau,
monjo de Poblet, natural de Cornudella de Montsant, deixà la seva
parròquia de Sant Llorenç i es traslladà al monestir que l'orde cis-
terc tenia a Roma. I copiem de les *Actes*:

«Usando nuestro Rdmo. P. General de las facultades que el Su-
mo Pontífice le concede por este decreto, se dignó nombrar Vicario
General de nuestra Congregación Cisterciense de la Corona de Ara-
gón y Navarra el Rdmo. N. P. Don Antonio Escofet, Monge de Santas
Creus, ex-Definidor de la misma Congregación y confesor de las Re-
ligiosas Cistercienses de Santa María de Cadins del Mercadal de Ge-
rona. El diploma es del tenor siguiente:

«Nos D. Joannes Miarnau Commisarius Apostolicus pro omnibus
monasteriis Sacri Ordinis Cisterciensis ad Catolice Maiestatis dicio-
nem pertinentibus, etc.

«Dilecto nobis in Christo filio Rdo. P. Magistro D. Antonio Es-
cofet, monacho nostro professo, salutem in Domino sempiternam.

«Ad munus Commisarii Apostolici exercendum a Sanctissimo
Domino nostro P. P. Pio IX vocati, per Decretum a Sacra Congrega-
cione Episcoporum et Regularium die vigesima septima novembris
anni millesimi octogentesimi quadragesimi sexti, in quod nobis Sanc-
tissimus Dominus tribuit facultates omnes quibus antea Superiores
Generales fruebantur, et cum per aliud decretum ab ipsa Sacra
Congregatione emanatum et datum die septima iulii anni sequen-
tis nobis eciam concedatur facultas alios superiores citra celebracio-
nem Capitulorum deputandi, magnam nobis diligenciam adhibendam
esse cognovimus in viris omnigone virtutis merito predictis eligen-
dis, quibus nostri ordinis regimini preficiamus ut tanti muneris par-
tes eorum adiuti ministerio adimpleamus. Quapropter Te, de cuius
prudencia, doctrina, zelo et in negociis pertractandis dexteritate, non
obscura habeamus testimonia. Te quem preclaris instructum doti-

bus, in presentibus maxime circumstanciis, Cisterciensium Ordini valde profuturum in Domino confidimus. Te, inquam, R. ad P. Magistrum D. Antonium Escofet absolventes ab omni vinculo excommunicationis, seu quovis alio ecclesiastico impedimento, signo innodatus existas, ad effectum presencium dumtaxat consequendum.

«Horum serie nostrique auctoritate officii, instituimus, creamus, facimus, institum, creatum, et factum declaramus Vicarium Generalem Congregationis Cisterciensis Corone Aragonum et Navarre cum omni auctoritate et iurisdiccione, tam supra monasteria, quam supra omnes et ipsa quomodocumque pertinentes, quam Abbates, Abbatisse, et confessori monialium de iure, seu approbata consuetudine in suis respectivis monasteriis habere debent et volent, ad nutum et beneplacitum nostrum.

«Volumus tamen, ut quociens magni ponderis negocia pertractanda erunt ea non expeditas, nobis inconsultis dempto casu urgentissime necessitatis pro quo expediendo tibi omnem nostram auctoritatem et iurisdiccione tribuimus cum onere factum iam absolutum nobis notificandi.

«In quorum fidem presentes litteras manu nostra subscriptas et sigillo nostro munitas expediri mandavimus. Datum Rome ex monasterio Sancti Bernardi ad Thermas, die 15 mensis iulii anni 1847. — D. Joannes Miarnau, Comisarius Apostolicus. — D. Benedictus Garbayo, secretarius».

Al mateix llibre segueix una carta de legitimació del document, que diu: «Cual diploma es conforme a su original, de lo que doy fe. Fr. Narciso Sureda, vice-secretario». Aquest fra Sureda era, també, monjo de Santes Creus, bé que gironí. Fou el darrer vicari de la parròquia nullius de l'abadiat mentre subsistí el monestir.

VI. GESTIO VICARIAL

Tan aviat com devia arribar a les mans el nomenament de Vicari General Apostòlic de la Congregació, reprengué d'alguna manera les seves tasques l'autoritat major que, durant l'exercici de fra Antoni Escofet assolí el resultat que anirem dient. Encara que expressament no en tingué mai el nomenament durant els primers actes enregistrats al llibre de la Congregació, exercia de secretari l'es-

mentat fra Narcís Sureda que, com fra Escofet, residia a Girona. Sembla que cal que considerem interina la secretaria d'ara.

Fra Antoni Escofet residí sempre més a Girona, i des del seu nomenament enregistrà al llibre d'*Actes* els fets més transcendents i memorables de la vida cistercenca dins l'àmbit geogràfic de la seva jurisdicció. I aquesta és la font inapreciable d'informació que ens permet de seguir d'alguna manera l'activitat del Vicari General Apostòlic de la Congregació.

El dia 19 d'octubre de 1847, intervingué personalment en la vestició d'hàbit que Maria Tresserra i Masmitjà prengué al monestir de Cadins com a postulant de monja de cor. Aquest acte, en el qual fra Escofet actuà amb tota la plenitud del seu càrrec vicarial, però, no assenyalaria per ell tot sol la trajectòria jurídica del seu ofici. Una manifestació més vàlida seria la dimissòria que signà com a superior major de la Congregació conjuntament amb l'esmentat fra Sureda, i que facultà la vestició de l'hàbit de novícies de cor, aquesta vegada del monestir de Valldonzella, a Barcelona, a Francesca Regordosa i a Maria Pons; en nom del Vicari General actuà en la cerimònia el P. Gregori Permanyer, servita, amb les facultats de rigor, el dia 7 de juliol de 1850, segons que fra Sureda enregistrà al llibre d'actes.

El 7 de setembre següent és personalment fra Escofet qui imposa l'hàbit de novícies de cor al monestir de Cadins a les postulantes Joaquina Serra i Oller i Paula Goitó i Vall-llobera.

El 2 d'octubre següent nomenà Comissari per a la visita canònica al monestir de Vallbona de les Monges fra Jaume Cercós, monjo de Poblet natural de la veïna vila d'Arbeca, on devia residir. En el preàmbul del decret de la visita practicada es fa constar clarament que aquesta visita havia estat provocada pel desig d'algunes monges d'aquell monestir que l'havien demanada, i que era oportuna de satisfer; però ell, el Vicari General, es troba una mica atrapat de salut i per això delega la seva funció; delegació que meresqué l'aprovació de l'ordinari tarragoní, l'arquebisbe Echanove, amb ofici del 7 d'octubre. L'amic Piquer, que reporta aquesta notícia —pàg. 37— hi afegeix aquest il·luminós comentari: «Alguns prelats es mostraven massa zelosos de complir les disposicions governamentals intrusives que posaven els religiosos sota la dependència dels ordinaris molt abans de signar-se el concordat de 1851 i de publicar-se la decisió transitòria «*Peculiaribus inspectis*» de 1858». Al marge i pel damunt d'aques-

ta mena de bisbes sumisos a les normes governatives, podem afirmar que els cistercencs se sentien més vinculats als superiors regulars que no als ordinaris diocesans. Però seria temerari de no concedir d'una manera general una certa desesma per part de tots: els bisbes i els regulars exclaustats.

El dia 3 de gener de 1851 vestia l'hàbit de novícia de cor al mateix monestir de Vallbona, Concepció de Vionnet, en mans de fra Antoni Gilabert, monjo que havia estat de Lavaix, que llavors exercia el càrrec de confessor de la comunitat. Fra Sureda ens certifica com el Vicari General el n'havia facultat. Igualment facultà la vestició de l'hàbit de novícia de cor al monestir de Valldonzella, de Barcelona, a la postulant Carme de Montorsí, que imposà el P. Esteve Casademont, felipó de l'Oratori de Barcelona.

Com hem dit, les monges de Vallbona tenien com a confessor fra Gelabert, monjo de Lavaix, natural de Cervera. No sabem fins on cal considerar que estava malalt greu quan l'any 1851 sembla que per aquest motiu estigué a punt d'anar a substituir-lo un monjo de Poblet, fill d'Ulldemolins, fra Josep Miravall i Figueras. Relacionada amb aquest afer, Piquer ha publicat una carta de datació no massa precisa però que cal fixar l'any 1851. En ella —PIQUER, pàg. 178— el Vicari General de l'arquebisbat de Tarragona comunica al Vicari General cistercenc que desqualifica fra Miravall per al càrrec de confessor de Vallbona que pretenia. L'autoritat eclesiàstica tarragonina el considerarà inepte i ja ans de comunicar-ho a fra Escofet ho havia dit a l'abadessa de Vallbona, que probablement era qui n'havia fet la petició. Manifestament, fra Miravall era persona poc grata a l'autoritat tarragonina, i no encertem a comprendre per què. Naturalment, no esqueia al Vicari General cistercenc d'enfrontar-se amb l'ordinari tarragoní; però, conscient de les qualitats que posseïa l'ex-monjo pobletà, el cridà a Girona, el féu confessor del monestir de Cadins i secretari de la Congregació. No podia encimbellar-lo més, ni donar una resposta més contundent al Vicari General ordinari de Tarragona, de com anava d'errat en la seva apressada consideració minimista de fra Miravall, que, altrament, demostrà qualitats molt albirables. Vet ací, al peu de la lletra, com ho diuen les *Actes*, VI, pàgina 247:

«Viendo el Rdmo. Fr. Vicario General que su delicada salud no le permitía llevar el peso de confesor de las monjas de Gerona, tuvo a bien, en 7 de noviembre de 1851, nombrar para confesor de dichas

religiosas al R. P. Don José Miravall, monje de Poblet; y a 1 de enero de 1852 lo eligió para secretario de la Congregación. De lo que certifico. Fr. Narciso Sureda, vice-secretario».

Fra Escofet, en la seva condició de Vicari General, anà conduint els fils que el lligaven a diverses comunitats femenines de la seva jurisdicció. En tenim constància reiterada del monestir de Cadins, com no caldria dir, perquè era la seva residència. També mantenia contactes sovintejats amb Vallbona de les Monges i amb Vallldonzella de Barcelona, a Catalunya. Fora de Catalunya mantingué relacions normals amb Tulebras, de Navarra; amb Casbas, d'Aragó, i amb Saidia de València. De tots aquests monestirs facultà benignament i amb tota mena de facilitats les vesticions d'hàbit i les professions que s'hi produïren, i que vénen enregistrades al llibre d'actes, que ja no relacionem més, perquè no fariem sinó repetir-nos abusivament. Però volem anotar que aquests permisos i delegacions, degudament anotats i a més a més dels que hem esmentat individualment, són nombrosos i certifiquen l'altíssima exemplaritat amb què fra Antoni Escofet exercí el seu càrrec. Si no ens n'han passat per alt, tenim anotades, entre vesticions i professions des que l'organisme vicarial fou completat amb el nomenament de secretari, com hem dit, aquest cens: Vallldonzella, 32; Cadins, 20; la Saidia, 27; Vallbona de les Monges, 8; Tulebras, 6. No tenim notícies concretes d'altres monestirs, posem per cas, com Casbas, que mantingué relacions molt normals amb el Vicari General.

VII. L'ENSOPEGALL DE LA SAIDIA

El dia 24 de març de 1852 la senyora abadessa del monestir valencià de la Saidia escrivia, tota alarmada, al Vicari General fra Escofet, comunicant-li com el senyor arquebisbe de València li havia fet arribar un ofici, acompanyat d'un altre comunicat del Nunci apostòlic de la Santa Seu a Madrid, pels quals l'esmentat arquebisbe prenia sota la seva immediata dependència jurisdiccional el monestir. L'afer era greu, i se n'adonà de seguida el nostre Vicari General, que estava disposat a defensar els drets regulars que ell exercia, però que calia de fer prevaler amb prudència i bones maneres, de les quals donà l'exemple que anem a referir.

D'entrada, el Vicari General escriví a l'abadessa una carta, el 7

d'abril següent, demanant-li més concrecions d'aquella qüestió i, sobretot, una còpia literal del comunicat del Nunci apostòlic. La resposta de l'abadessa no es féu esperar, i el dia 15 ja enviava al Vicari General el text o transsumpte sol·licitat, que donarem al peu de la lletra pel seu interès i per tal d'ambientar degudament la defensa que fra Escofet féu de la seva jurisdicció canònica i regular sobre els monestirs femenins de l'orde cistercenc. Diu així (*Actes*, pàgina 248):

«El Excmo. Sr. Nuncio Apostólico nos dice con fecha 15 del actual, lo siguiente:

«Al disponer en el artículo 30 del Concordato que los Ordinarios, atendidas las circunstancias de sus diócesis, propusieran las casas de Religiosas en que conviene la admisión y provisión de novicias y los ejercicios de enseñanza o caridad que fueran conveniente establecer en ellas, se confirieron implícitamente a los expresados Ordinarios facultades suficientes para obrar aun respecto a las religiosas de cualquier otra jurisdicción. Y por consiguiente, no parece infundado que aun por este solo concepto V. E. podía después del arreglo de las comunidades de monjas de su diócesis, intervenir en la dirección de las mismas. Pero como quiera que sea, para quitar duda o escrúpulo en esta materia por su naturaleza delicada, habilito a V. E. para que como Delegado Apostólico entienda en cuanto conviene en todos conceptos a las religiosas de filiación extraña resumiendo en sí la jurisdicción que han ejercido los prelados regulares respecto a ella. Debiendo hacer presente a V. E. que, a fin de proceder en los términos indicados, estoy autorizado por la Santa Sede a virtud de un Breve especial que me confiere amplias facultades sobre lo concerniente a comunidades religiosas de ambos sexos.

«En su virtud tomamos bajo nuestra inmediata dependencia ese Convento y Comunidad de Religiosas Bernardas tituladas de la Zaidía, resumiendo la jurisdicción que respecto a la misma han ejercido los prelados regulares.

«Lo que participamos a V. V. para su inteligencia y efectos consiguientes.

«Dios guarde a V. V. muchos años. Valencia, 18 marzo de 1852.
— Pablo, arzobispo de Valencia.

«Rdma. M. I. Abadesa y Comunidad de Religiosas Bernardas del convento titulado la Zaydía extramuros de esta ciudad».

Fra Escofet estudià atentament aquest document que plantejava nogensmenys que la inutilitat del seu càrrec de Vicari General. I, vist i considerat el seu contingut, redactà i adreçà al Nunci del Papa a Madrid l'escrit següent, que és tota una lliçó de ponderada humilitat i d'atenta defensa d'uns drets i atribucions que el Vicari General estimava com a irrenunciabls. Diu així:

«Excmo. Sr.

Muy Sr. mío y de toda mi veneración y respeto: Nuestro Santísimo Padre Pío IX se dignó nombrar Comisario Apostólico de todos los Cistercienses de España al Rdm. P. N. Don Juan Miarnau, con facultad expresa de poder nombrar otros superiores sin necesidad de celebrar Capítulos. Como nuestra Religión en España está dividida en dos Congregaciones, se dignó el Rdm. Comisario Apostólico nombrar un Vicario General para cada una de ellas, a saber: a mí, el infrascrito, para la Congregación de la Corona de Aragón y Navarra con fecha 15 de julio de 1847, y al Rdm. P. M. Don Atilano Melguizo para la de Castilla y León. Este mi nombramiento lo he comunicado a todos los señores Obispos en cuyas diócesis hay conventos de monjas cistercienses sujetos a nuestra orden tan pronto se me ha ofrecido haber de tomar respecto a ellos alguna providencia, sin que ninguno de estos señores haya manifestado hasta ahora duda alguna sobre mi jurisdicción, antes al contrario, todos la han reconocido y aun han recibido con agrado la Delegación que de mis facultades he hecho a alguno de ellos por parecerme que en estos tiempos era muy prudente no manifestarme como Superior para evitar ciertas cosas que la ilustración de V. E. I. conocerá deben evitarse. Procediendo con tanta cautela y deferencia con los señores Obispos creía ir siguiendo en el gobierno de mi Congregación sin encontrar obstáculo alguno, pero no ha sido así.

«La señora abadesa de nuestras monjas de la Zaidía extramuros de Valencia, doña Pascuala Rovira, me participó el día 24 del pasado mes que el señor Arzobispo de aquella ciudad le había pasado un oficio y que, según su contenido, quedaba su convento sujeto al Ordinario. Me sorprendió esta noticia porque aquel señor Arzobispo sabía también que yo soy el Superior de aquella Comunidad; y temiendo que no hubiese aquella señora penetrado bien el sentido del oficio le contesté que me remitiese copia de todo él, del que incluyó otra. Ayer lo recibí y veo que no se equivocó, y V. E. I. es quien lo dispone así.

«Excmo. Señor, ya cuento más de cincuenta años de hábito, y he procurado en todos ellos no olvidar la santa obediencia. Ahora me corresponde una prueba bien clara de ella: digo, pues, que acato, venero, y me rindo a todo cuanto V. E. I. tiene a bien disponer en su citado, y que este Señor comunica a aquella Comunidad con fecha 18 del mismo. Pero me parece que no faltaré al respeto que merece cuanto emane de la autoridad de V. E. I. si me atrevo a suponerle que tal vez V. E. I. no hubiera dado aquella providencia si hubiese yo anteriormente elevado a su conocimiento el destino que me confirió nuestro Rdmo. Comisario Apostólico. Esta omisión ha sido efecto de lo muy poco versado que estoy en estos asuntos y siento en gran manera que mi ignorancia en estas materias haya ocasionado tal vez la mencionada providencia. Yo a lo menos no sé penetrar otra causa porque a la verdad no entiendo cómo puede ser que el Sumo Pontífice nombre con tanta formalidad superiores para los Regulares de España si éstos han de reconocer a los señores Obispos por sus inmediatos Superiores, y por lo mismo presumo que si V. E. I. dio aquella providencia sería por creer que aquellas religiosas no tenían Superior. Hoy mismo remitiría a V. E. I. mi diploma si no temiese un extravío; pero si absolutamente V. E. I. lo quiere ver se lo remitiré porque no quiero que por culpa mía (si la hubiere en no enterar a V. E. I. de mi destino) se vean las restantes súbditas mías separadas de la Orden, pues me consta que un golpe como éste les será a todas muy sensible como lo ha sido para las de la Zaydía.

«Suplico a V. E. I. con toda la efusión de mi corazón se sirva darme todas las instrucciones y avisos que estime necesarios para el exacto desempeño de mi cargo, y saber así cómo debo portarme, no sólo con mis estimadas y desconsoladas hermanas de la Zaydía, sí que también con las de los demás conventos de nuestra Congregación, en la segura inteligencia que las recibiré con todo el acatamiento que se merece el digno representante de nuestro Santísimo Padre Pío IX. A mí me toca, como fiel súbdito, dar parte de todo lo ocurrido en la Zaydía a nuestro Rdmo. Comisario Apostólico residente en Roma, pero aguardaré (si no hay otra cosa que me precise) la contestación que V. E. I. tenga a bien dar a esta mi sencilla exposición para que mi Superior pueda formar un cabal juicio de todo, y haga el uso que mejor le parezca de todo cuanto le referiré.

«Dios guarde a V. E. I. muchos años. Gerona, 19 abril de 1852. Fr. Antonio Escofet, Vicario General Apostólico».

El llibre de les actes no registra cap resposta al document. Potser no existí escrita. Però l'exposició al Nunci féu el seu efecte: el Vicari General continuà exercint la seva jerarquia i la seva jurisdicció regular sobre els convents o monestirs de monges, comprès el de la Saidia de València, amb el qual foren represes les relacions, que duraren cordials fins a la mort de fra Antoni Escofet, almenys.

VIII. L'EXEMPLARITAT DE VALLDONZELLA

Copiem del llibre de les *Actes* (VI, p. 251):

«A 7 enero 1853 el Vicario General a petición de la Abadesa de Valldonzella dio comisión al P. Miravall para que fuese a dar ejercicios espirituales a aquellas monjas. Y el Señor bendijo la obra de tal manera que resolvieron abrazar la vida común y la observancia que hay en el Mercadal. Para lograrlo dirigieron al Vicario General una súplica, así:

«Muy Rdmo. Señor: Deseosa esta Comunidad de Religiosas Cistercienses de Santa María de Valldonzella de dar una prueba del mucho fruto que han producido los Santos Ejercicios que por disposición de V. Rdma. se ha dignado darnos por el espacio de doce días nuestro venerable hermano en Jesucristo, el muy celoso y virtuoso P. Don José Miravall, a V. Rdma. expone:

«Que considerando la vida común como uno de los medios más principales para que una religiosa pueda cumplir con más perfección las obligaciones de su propio estado y hacerse más grata o los ojos de Dios y asegurar mejor el negocio de nuestra salvación, hemos acordado ponerla en práctica del mismo modo que se practica y observa en su monasterio del Mercadal de Gerona. Para cuyo fin esta comunidad se dirige a V. Rdma. suplicándole humildemente se digne aprobar nuestra santa resolución, sin que tenga otro objeto que la gloria de Dios, honor de la religión que hemos profesado y la santificación de nuestras almas.

«Dios guarde a V. Rdma. muchos años. — Santa María de Valldonzella de Barcelona, 30 enero de 1853. — María Juana de Barutell, abadesa. María Ursula Ruesch. María Assumpta Solench. María Francisca Regordosa. María Pons».

«Vista esta súplica y los vivos deseos de que estaban animadas aquellas religiosas, nuestro Rdmo. P. Señor Vicario General accedió

gustoso a sus deseos. Y a pesar de estar convencido de que su voluntad era sincera, no obstante él mismo marchó a Barcelona el 15 de abril del mismo año para enterarse por sí mismo de todo. Y viendo que todas continuaban en su firme resolución de observar lo que habían suplicado, confirmó y aprobó los reglamentos que el R. P. Don José Miravall les había ordenado, y así quedó establecida en Valldonzella la vida común.

«De lo que doy fe. Fr. Narciso Sureda, presbítero, Vicesecretario».

Considerem prou expressiu l'anterior document per a provar la profunda transformació operada al monestir de Valldonzella, amb un resultat tan positiu, que cal que el considerem com l'arrencada d'una esponerosa prosperitat monàstica que encara li dura. Remarcarem la principalíssima intervenció que en aquest procés tingué fra Josep Miravall, monjo de Poblet, que havia estat recusat a l'accés de confessor de les monges de Vallbona, com ja hem dit. per l'autoritat eclesiàstica tarragonina. També hem dit com fra Miravall era nat a Ulldemolins, i quan l'exclaustració del 1835 devia refugiar-se a casa seva i devia practicar els ministeris compatibles amb la seva condició que devia poder. Bé que el Vicari General fra Escofet podia conèixer ben poc fra Miravall, tant per l'allunyament geogràfic en què fra Escofet havia romàs la gran majoria d'anys de la seva vida, com perquè no eren monjos d'un mateix monestir, es veu que estava molt ben informat de les qualitats del jove monjo pobletà quan el cridà al seu costat. El redreçament monàstic de Valldonzella fou principalment obra immediata de fra Miravall, del qual no escau ací sinó de dir que fou un modèlic monjo exclaustrat, molt zelós de la glòria de Déu i d'una profunda estima a l'orde que havia professat.

Com ja es dedueix del document transcrit del P. Narcís Sureda, fra Josep Miravall havia deixat ordenades unes regles a les monges de Valldonzella. Efectivament, com diu Piquer, pàg. 21, a l'arxiu de Viaceli i entre els papers que hi ingressaren l'any 1949 procedents de fra Bruno Lafuente, que fou el darrer Vicari General de la Congregació després de l'exclaustració, hi ha unes *Reglas para la observancia de la vida común que actualmente se observa en el monasterio de Valldonzella, orden del Cister, en la ciudad de Barcelona*, obreta que fra Miravall deixà escrita per a ús de les monges, conjuntament amb un complement titulat *Distribución del día, deduci-*

da de la Regla de San Benito y de las Constituciones y Ritual cisterciense.

Amb referència a aquests escrits del P. Miravall, és oportú el comentari que hi dedica Piquer (pàg. 167): «En elles —les *Reglas*— s'ordenen diverses mesures encaminades a viure el consell evangèlic de pobresa, que ha de portar-les a desprendre's de tot i, com a conseqüència, a una major vida de treball i a una més gran intimitat amb Déu. Mana que les monges no disposin d'un sol maravedís i que cedeixin els objectes i mobles per tal d'ésser distribuïts per les dependències generals de la casa; que les robes d'ús particular es guardin en comú, i que mengin del fons del cenobi. Vetlla perquè s'observin la Regla i els Usos en la disposició del llit, en la simplicitat de l'habitació, en l'observança dels dejunis, confessió de la culpa, recessos i exercicis espirituals, etc. Permet la comunió diària i recomana que se suprimeixin les criades, posant converses al seu lloc. Direm, resumint, que les regles del P. Miravall representen un retorn a les fonts, o sigui a la primitiva austeritat».

IX. ALTRES ATENCIONS VICARIALS

Ja hem dit com en el llibre d'actes de la Congregació que fa referència al vicariat general de fra Antoni Escofet està farcit de providències relatives a l'ingrés de monges als monestirs femenins de l'orde cistercenc que li estaven subjectes. Seria un entreteniment curiós, però ací llur esment reiteratiu serviria de poca cosa al nostre objecte. No s'escau igualment amb d'altres atencions vicarials que relacionarem.

El 30 de juliol de 1852 despatxa una providència a favor de fra Pere Fonoll, monjo de Poblet, per tal que en nom seu presideixi l'elecció d'abadessa al monestir aragonès de Casbas, on resultà elegida Antònia Tosquilla. Com que aquest monestir era allunyat geogràficament de la residència habitual dels monjos cistercencs exclaustats que mantenien contacte més immediat i estaven a la disposició del Vicari General, aquest, amb data 1 de juliol de 1853 firmà lletres dimissòries facuntant com a confessor de les monges de Casbas el beneficiat d'Abiego, reverend Joaquin Loscertales.

El 4 d'octubre d'aquell mateix any 1853 facultà fra Fausto Pascual, monjo i ex-abat del monestir aragonés d'Iranzu, per tal que en representació seva presideixi regularment l'elecció d'abadessa del

monestir igualment aragonès de Tulebras. Aquesta cerimònia s'hi escaigué el vinent dia 3 de novembre, i accedí al règim de la comunitat Ramona García.

El dia 10 d'aquell mateix mes i any concedia a l'abadessa de Casbas que, per no haver-hi allí ni a la vora cap confessor de l'orde cistercenc, que ella mateixa pugui designar un sacerdot que hi rebi les professions, que presideixi les vesticions d'hàbit i altres actes i cerimònies regulars i normals, amb expressa llicència i en nom del Vicari General. Aquesta i l'anterior disposició vicarial a favor del monestir de Casbas indiquen un moment en el qual aquell monestir pretenia una garantía de serveis espirituals en completa germandat amb l'orde cistercenc i amb absoluta sujecció a la jerarquia regular. Una disposició de fra Escofet del dia 13 d'aquell mateix novembre pretengué d'encaixar la problemàtica de Casbas amb el nomenament de confessor del monestir en la persona de fra Manuel Polo, carmelità descalç, que havia treballat molt per a aquell monestir, i probablement que aquest nomenament fou fet d'acord amb les mateixes monges, però no prosperà. Amb data 23 d'aquell mateix novembre de 1853 tot devia restar definitivament resolt amb el nomenament de confessor de l'abadia femenina de Casbas a favor de fra Pedro Illescas, monjo de Piedra, que per aquest motiu devia ésser preferit, tant pel Vicari General com de les mateixes monges.

El 24 de desembre del mateix 1853 comissionava el P. Manuel Astort, monjo de Poblet, per a presidir en nom seu l'elecció de nova abadessa al monestir de Vallbona de les Monges. Segons les actes, el dia 14 abans havia mort la que n'havia estat durant 38 anys i un dia, dona Lluïsa de Dalmau.

Cinc dies més tard, fra Escofet signava una comissió a favor de fra Francesc Cotorí per tal que vestís l'hàbit de cantora del monestir de Tulebras a la postulant; sabem que aquest comissionat era el director espiritual de la comunitat d'aquell monestir femení; sabem que el P. Cotorí havia estat monjo del monestir de Veruela. Per cert que el 24 d'abril següent, del 1854, era facultat per a rebre-hi, també, vesticions d'hàbit.

El dia 22 de setembre de 1854 moria a Valldonzella l'abadessa del monestir, Maria-Joana de Barutell, monja insigne de la casa. Tot i que calgué retardar l'elecció de nova abadessa per causa del còlera morbo que imperava i feia estralls, el Vicari General fra Antoni Escofet en persona, carregat ja d'anys i de xacres, es traslladà a Bar-

celona on el dia 17 de novembre presidí l'elecció de nova abadessa, càrrec que fou adjudicat a Ursula Ruesch.

Encara volem reportar com el 30 de novembre d'aquell mateix any 1854 estenia el nomenament de prior-president del monestir de Rueda a favor de fra Nicolàs Sancho. I el 5 de novembre de 1857, amb ocasió de l'elecció d'abadessa de Tulebras, càrrec al qual accedí Luisa de Gante, delegà la seva presidència en la persona de fra Guillermo Catalán, prior d'Iranzu.

X. MORT DE FRA ESCOFET I FI DE LA CONGREGACIO

«El día 9 enero de 1861 murió en la ciudad de Gerona nuestro Rdmo. Sr. Don Fr. Antonio Escofet, Presbítero, monge de Santas Cruces y Vicario General Apostólico de la Congregación Cisterciense de la Corona de Aragón y Navarra, Fr. José Miravall, Pbro., Secretario de la Congregación» (*Actes*, VI, p. 268).

Segons el *Libro de Muertos 1860 a 1864*, de l'Arxiu municipal de Girona (n.º 9) el difunt fra Escofet era nat al Vendrell (Tarragona), tenia 74 anys, era confessor, jubilat, de les monges, vivia a la Plaça de les mateixes monges i rebé terra sagrada al Mercadal. Havia mort d'*asma de pecho*. (Devem i agraïm aquestes precisions a l'amabilitat del bon amic senyor Lluís Batlle).

D'aquesta faisó tan lacònica i categòrica fou enregistrat l'òbit de fra Antoni Escofet. En realitat, amb la seva mort la Congregació també rebia un cop mortal. Una nota seguida a l'anterior diu, textualment: «Vacante el Vicariato Apostólico de nuestra Congregación por fallecimiento del Rdmo. P. Fr. Antonio Escofet, lo comuniqué a nuestro Rdmo. Comisario General Apostólico, Don Fr. Juan Miarnau en Roma, y por interina providencia hasta que se expida el nuevo nombramiento a favor de aquel a quien recaiga la nueva elección, se ha dignado conferir todas las facultades necesarias para dicho cargo al Rdo. P. Don. Fr. José Riba, Pbro., confesor de Valldonzella, monge cisterciense de nuestra Congregación. De que doy fe. Fr. José Miravall».

D'ací endavant, el vicariat general perd brillantor. Seguint el llibre d'actes, trobem com el 25 d'octubre de 1861 fou nomenat Vicari General fra Jaume Cercós, monjo de Poblet, fill d'Arbeca, on moria

el primer de desembre de 1862. L'anotació d'aquest òbit és de fra Josep Riba i Amorós, monjo de Poblet i com a Secretari de la Congregació, probablement perquè residia a Vallbona de les Monges, població no massa lluny d'Arbeca. La darrera nota que ell hi fixa és del 18 de gener de 1865. Totes les anotacions que la diligència d'aquest benemèrit monjo, natural de Mont-roig del Camp, enregistrà al llibre, no parlen de Vicari General expressament, sinó que d'una manera vaga són invocades les jerarquies regulars, no determinades canònicament, amb esments de «superior disposición». No hi degué haver nomenaments en forma.

En començar la pàgina 285, el llibre conté aquesta nota anònima i de mà inconeguda:

«Por fallecimiento del R. P. M. Cercós fue nombrado Vicario General Apostólico el R. P. D. Bernardo (José) Gimeno, y por muerte de éste en 1873 lo fue el R. P. D. Bruno Lafuente, monjes ambos de Santa Fe».

Però d'aquests dos vicaris no hi ha cap mena d'indicació de res al llibre, en absolut, que ben bé en la seva meitat ha romàs en blanc.

Remetem al llibre esmentat de Piquer el lector curiós que vulgui més dades sobre aquests darrers Vicaris Generals. Només Cercós seguí la trajectòria modèlica de fra Escofet. A la mort del monjo arbequí hauria anat bé que el nomenament de Vicari General hagués recaigut en la persona d'un dels diversos monjos de Poblet o de Santes Creus que tan addictes eren a l'orde i que tan intensament en vetllaven la perdurabilitat. Sembla que a Roma hi hagué pressions fortes que motivaren la indecisió durant alguns anys, no sabem quants. En la pugna, guanyaren els monjos aragonesos que aconseguiren el Vicariat general que ambicionaven. Fra Bruno Lafuente morí el 1887 i amb ell s'extingí la Congregació i el vicariat general que la suportava.

EUFEMIA FORT I COGUL

Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.